

Charakter ewangelizacyjny i formacyjny Mszy świętej z udziałem katechizowanych maturzystów¹

WSTĘP

Celem ewangelizacji jest w pierwszym rzędzie budzenie wiary (por. KL 9) i jej rozwój (por. EN 47)². Drugorzędnym celem ewangelizacyjnym jest budowanie Kościoła poprzez sakramenty. A więc głoszenie Ewangelii nie da się pomyśleć bez ukierunkowania na sakramenty, które swoje centrum znajduje w Eucharystii. Zatem: „pełna ewangelizacja oprócz przepowiadania polega na budowaniu Kościoła, który nie istnieje bez ducha, jakim jest życie sakramentalne w Eucharystii osiągaające swój szczyt” (EN 28).

Wszystkie sakramenty, a przede wszystkim sakrament Ciała i Krwi Pańskiej, winny być celem ewangelizacji w ten sposób, aby mogły zespalać równocześnie treści wiary, celebrację i praktykę życia. Ponadto wszystkie sakramenty, a szczególnie Eucharystia, są środkami, które prowadzą do ewangelizacji. Msza święta stanowi centrum ewangelizacji, bo jest proklamacją Ewangelii. Stanowi ona również miejsce odnowy zaangażowania w ewangelizację. Dla tych, którzy czynnie, świadomie i pobożnie w niej uczestniczą, zawiera w swej strukturze i dynamice prawdziwą moc ewangelizacyjną. Całe życie chrześcijańskie odnajduje swoje centrum i znaczenie, impuls i moc odnowy w Eucharystii³. Słusznie zauważa Jan Paweł II w *Redemptor hominis* (20), że: „Kościół żyje Eucharystią, żyje pełnią tego sakramentu, którego zdumiewająca treść i znaczenie tylokrotnie znajdowało wyraz w nauczaniu Kościoła od najdawniejszych czasów aż do naszych dni. Śmiało jednak możemy powiedzieć, że nauczanie to, wspierane dociekliwością teologów, ludzi głębokiej wiary i modlitwy, ascetów i mistyków, w całej swej wierności dla tajemnicy eucharystycznej, stale zatrzymuje się niejako na jej progu, niezdolne w pełni ogarnąć i wypowiedzieć wszystko, co ją stanowi, co w niej się wyraża i dokonuje(...). Podstawowym zadaniem, a przede wszystkim widzialną łaską i źródłem nadprzyrodzonej mocy Kościoła jako ludu Bożego jest trwać i stale postępować w życiu eucharystycznym, w pobożności eucharystycznej, rozwijać się duchowo w klimacie Eucharystii”.

Zatem Msza święta jest źródłem ewangelizacji, a zarazem formacji eucharystycznej. Widać to na przykładzie badań empirycznych, które przeprowadził autor wśród 400 maturzystów Przemyśla⁴. Uzyskane drogą sondażu dane pozwalają na sformułowanie pytania: czy udział badanej młodzieży w liturgii Mszy świętej spełnia

¹ Maturzyści z Przemyśla rekrutowali się ze szkół licealnych, technicznych i zawodowych.

² EN - *Evangelii nuntiandi. Adhortacja apostolska Pawła VI o ewangelizacji w świecie współczesnym*.

³ *Program duszpasterski na rok 1992-1993. Ewangelizacja i Eucharystia*, red. E. Szczotok, A. Liszkowska, Katowice 1991, s. 9-10.

⁴ Sondaż przeprowadzony w 1998 r. dotyczył formacji eucharystycznej młodzieży do czynnego udziału we Mszy świętej.

swój charakter ewangelizacyjny i formacyjny? Odpowiedź na powyższe pytanie stanowi treść niniejszego artykułu. Na jego strukturę składają się następujące kwestie:

1. Udział młodzieży w niedzielnej Mszy świętej jest wyrazem dojrzałości chrześcijańskiej.
2. Msza święta jest szkołą dojrzałej wiary.
3. Msza święta jest szkołą właściwego uczestnictwa w liturgii.
4. Msza święta jest szkołą postaw moralnych i apostołskich.

1. UDZIAŁ MŁODZIEŻY W NIEDZIELNEJ MSZY ŚWIĘTEJ JEST WYRAZEM DOJRZAŁOŚCI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

Jednym ze zjawisk występujących dość często w okresie dorastania jest zaniedbywanie przez młodzież praktyk religijnych, w tym również niedzielnej Mszy świętej. Wielu młodych ludzi nie uczestniczy w niedzielnej liturgii mszalnej. Głównymi przyczynami powodującymi dystansowanie się od Mszy świętej niedzielnej są procesy sekularyzacji i laicyzacji, którym poddane było w ostatnim okresie współczesne polskie społeczeństwo. Wartości religijne spychane były w nim często na margines życia, kształtując postawę selektywną wobec religii. Młodzi formują swoje postawy wobec religii na podstawie modelu życia chrześcijańskiego najbliższego otoczenia. Jeśli dorośli dystansują się wobec Kościoła, należy przypuszczać, iż podobny wzorzec postępowania przyjmą młodzi. Stąd niezwykle doniosłym zadaniem jest, aby nauczanie Kościoła i cała formacja dojrzałego chrześcijanina (w tym okresie) akcentowała obowiązek niedzielnego uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii, kładła nacisk na systematyczny w niej udział oraz podawała pogłębioną motywację uczestnictwa⁵. Tak ustawiona formacja chrześcijańska i katecheza sakramentalna doprowadzić może do dojrzałości wiary i ukształtowania postawy ucznia Pana. Proces wychowania w wierze, m. in. przez Mszę świętą, winien doprowadzić młodego chrześcijanina do większej dojrzałości religijnej⁶.

Po tej refleksji zapytajmy, czy udział we Mszy świętej badanej grupy wpływa na nią i kształtuje w niej dojrzałość chrześcijańską?

a) Badania nad uczestnictwem we Mszy świętej z udziałem ankietowanych wykazały zdecydowanie większą regularność uczęszczania na Eucharystię niedzielą niżeli wśród dorosłych. W przypadku respondentów udział ten kształtuje się w granicach 58,3 % (regularnie uczęszczających), zaś uczestnictwo wiernych (dorosłych) nie przekracza 30% ogółu populacji katolików w Polsce, zwłaszcza w aglomeracjach miejskich⁷.

b) Zdecydowana większość badanej zbiorowości, tj. 82,5%, w sposób właściwy stara się angażować w Ofiarę Chrystusa. Udział ten wykazuje pewne symptomy zrywające z biernością i rytualnym traktowaniem Liturgii eucharystycznej. Ta grupa młodzieży swój

⁵ Wychowanie katolickie we współczesnej sytuacji Kościoła, w: *II Polski Synod Plenarny (teksty robocze)*, Poznań – Warszawa 1991, s. 211-213.

⁶ Tamże s. 248.

⁷ Zob. W. Zdaniewicz, *Udział katolików we Mszy świętej i Komunii świętej* (na podstawie ankiet parafialnych w latach 1980, 1984 i 1988), w: *Ewangelizacja i Eucharystia...*, s. 180-192; tenże, *Stan dominantes, a liczba duchowieństwa w diecezjach polskich*, w: *Religijność ludowa, ciągłość i zmiana*, red. W. Piwowarski, Wrocław 1983, s. 105-128; R. Rak, *Nasza wiara i pobożność eucharystyczna dzisiaj*, w: *Krajowy Kongres Eucharystyczny*, red. S. Napierała, Poznań 1987, s. 255-271.

udział we Mszy świętej określa znamionami: czynny, świadomy i pobożny. Na uzasadnienie swego uczestnictwa badani podają jurydyczny wymiar udziału wypływający z prawa Bożego i kościelnego. Na świadomość ankietowanych większe jest oddziaływanie nakazu Bożego aniżeli kościelnego. Fakt ten winien być przedmiotem nauczania przez homilie, katechezy i inne formy kerygmy parafialnej. Należy zauważyć, iż respondenci dość mocno akcentują jeden aspekt niedzieli naznaczony w kategoriach imperatywu, chociaż dla części młodzieży Msza święta jest czymś więcej aniżeli tylko niedzielnym obowiązkiem.

Dla zdecydowanej większości badanych dobrowolna absencja na Mszy świętej jest postrzegana w kategoriach grzechu, pozostali nie dostrzegają sankcji grzechu. Dla tej części respondentów rodzi się postulat przekazywania wiedzy odnośnie teologii Mszy świętej, jej wartości i sankcji moralnych. Duszpasterze winni się zatroszczyć o głębszą formację eucharystyczną w zakresie odpowiedzialności za niedzielny obowiązek, a także podkreślać moralne konsekwencje wynikające z ignorancji czy też patologicznego rozumienia grzechu. Chociaż ankietowani w większości poważnie i odpowiedzialnie traktują swój udział w niedzielnej liturgii mszalnej, to jednak w wielu przypadkach brak im głębszego zrozumienia wartości świątecznej Eucharystii.

c) Badana zbiorowość preferuje wspólnotowy sposób uczestnictwa we Mszy świętej przez różne formy aktywności i modlitwy oraz działania symboliczne. Uzyskane dane ujawniły, iż respondentów cechuje postawa kontynuowania owoców Eucharystii w codziennym życiu, czego wyrazem jest świadome przeżywanie swoich relacji z Kościołem oraz wspólnotą lokalną. Uzyskany drogą sondażu materiał ujawnia wielki wpływ uczestnictwa młodzieży we Mszy świętej na życie codzienne i społeczne. Znaczenie płynące z tego uczestnictwa w dużym stopniu kształtuje wyższy poziom życia religijnego i moralnego w kręgu badanej grupy. Niewątpliwie, udział ten jest elementem stymulującym i mobilizującym do doskonalszego życia oraz dawania świadectwa Chrystusowi i odpowiedzialności za zbawienie własne i innych. Jednak w modelu tego uczestnictwa dominuje odniesienie wertykalne przy minimalnym dostrzeżeniu ukierunkowania horyzontalnego.

d) Analizując dziedzinę motywacji przez młodzież udziału we Mszy świętej, stwierdza się, że znaczącą rolę odgrywają motywy religijno-osobowe. Wynikają one z poczucia obowiązku wobec wiary i wewnętrznych potrzeb religijnych, np. z konieczności modlitwy, wyznania wiary, wspólnoty, jedności i braterstwa z innymi. Zdecydowanie mniejszy zasięg posiadają motywy religijno – zobowiązaniowe będące implikacją nakazu Kościoła. Oprócz powyższych racji wśród badanych spotykamy się jeszcze z motywacjami poza religijnymi. Płyną one z różnego rodzaju nacisków i uwarunkowań społecznych. W naszym przypadku mamy do czynienia z wpływem tradycji, najbliższego otoczenia, szczególnie rodziny. Ta grupa motywów odgrywa jednak drugorzędą rolę w stosunku do motywów religijnych. Motywy religijno-zobowiązaniowe, czyli racje płynące z nakazu i jurydycznego przykazania, nie mają większego oddziaływania wśród badanych. Wynika z tego, iż w działaniach pastoralnych bardziej aniżeli do motywu obowiązku i nakazu należy odwoływać się do pogłębionych przesłanek realizacji uczestnictwa w Ofierze Chrystusa nawiązujących do potrzeby uwielbienia i nakazu czci Boga. Trzeba więc akcentować doświadczenie spotkania z Chrystusem we wspólnocie Kościoła, co jest wielkim zapotrzebowaniem u badanej młodzieży.

Niemniej jednak podane przez maturzystów motywacje świadczą o dojrzałości religijnej jako wyniku akceptacji posoborowego modelu udziału w Ofierze eucharystycznej. Jednak nie znaczy to, iż badani nie napotykają na żadne trudności w realizacji niedzielnego uczestnictwa. Ankietowani wyliczają powody dyspensowania się od mszalnej liturgii. Wynika z nich, że są one często niezależne od samej młodzieży, np. choroba, zła pogoda, podróż itp. Dla tej części respondentów łatwe zwalnianie się od niedzielnego obowiązku może być wyrazem braku dojrzałości chrześcijańskiej lub nawet w pewnym stopniu kryzysu samej wiary. A zatem fakt ten winien stać się przedmiotem szczególnej troski duszpasterskiej i obiektem terapii pastoralnej.

Z powyższych analiz wynika, że głównym zadaniem pracy duszpasterskiej winna być liturgia. Zbawcze dzieło Chrystusa w sposób najdoskonalszy uobecnia się bowiem we Mszy świętej (por. KL 7). Główną i podstawową funkcją duszpasterską powinno być uobecnianie dzieła zbawczego zarówno w każdym wierzącym, jak i we wspólnotach.

Analiza dokumentów posoborowej formacji młodzieży w Polsce daje podstawy do twierdzenia, że w duszpasterstwie robiono wiele, by populacja ta aktywnie uczestniczyła w Eucharystii. Cała dotychczasowa formacja religijna młodzieży skoncentrowana była na zaszczepieniu poczucia obowiązku uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej. Mówią o tym wyniki badań prowadzone w latach sześćdziesiątych na terenie całej Polski. Średnio na Mszę świętą uczęszczało wówczas 50% młodzieży. Różne sondaże, realizowane w poszczególnych regionach Polski wskazywały, że większy procent praktykującej młodzieży mieszka na wsi. Wyniki badań populacji miejskiej były znacznie niższe aniżeli populacji wiejskiej. Anna Pawełczyńska na podstawie prowadzonych przez siebie badań postawiła hipotezę: „im środowisko jest bardziej zamknięte, tym później zaczyna się spadek intensywnych praktyk religijnych”.

Rozważając zagadnienie uczestnictwa młodzieży we Mszy świętej, należy również zapytać o motywację tego uczestnictwa. Ogólnopolskie badania przeprowadzone przez Władysława Piwowarskiego dowiodły różnorodność motywacji, np.:

- tradycja rodzinna – 7, 9%,
- zachęta rodziców i opiekunów – 0, 3%,
- presja społeczna (*opinia sąsiadów*) – 0, 3%,
- wskazania Kościoła – 55, 1%,
- wewnętrzna potrzeba – 36, 4%.

Zauważa się, iż uzyskane dane pozwalają stwierdzić, że większość respondentów uczęszcza na niedzielą Eucharystię, kierując się motywami religijnymi i przykazaniami Kościoła.

Sobór Watykański II otworzył nową kartę w formacji wiernych przez Liturgię eucharystyczną. Chrzęścianie w misterium tym powinni uczestniczyć czynnie, świadomie i pobożnie. Sobór zaleca: „Należy jednak zadbać o to, aby wierni umieli wspólnie odmawiać lub śpiewać stale teksty mszalne, dla nich przeznaczone” (KL 54). Nauka soborowa, choć jasna i konkretna, z trudem jednak przenikała do świadomości wiernych, szczególnie zaś do młodzieży. Już w 1960 r. kardynał Stefan Wyszyński, podczas spotkania z duszpasterzami młodzieży domagał się, aby jak najszybciej udostępnić młodej generacji mszalik, by podczas sprawowania Liturgii eucharystycznej mogła wspólnie z przewodniczącym liturgii w sposób aktywny uczestniczyć we Mszy świętej.

e) Krajowe Duszpasterstwo Młodzieży już w 1963 r. postulowało organizowanie w parafiach Mszy świętej dla młodzieży ze specjalną dla nich homilią. Powoli nakaz ten był coraz powszechniej wcielany w życie⁸, z wielkim zróżnicowaniem w skali poszczególnych diecezji i parafii w Polsce.

Niemniej jednak uzyskane wyniki badań wskazują na konieczność organizowania w każdej większej parafii Mszy świętej sprawowanej z udziałem młodzieży. Msza taka domaga się włączenia w nią licznych zespołów, grup i służb liturgicznych, aby młodzież zauważyła rangę samej wspólnoty kościelnej, której budowa i działalność stanowi istotne zadanie Kościoła. Postuluje się przy tym uwzględnienie zasady spontanicznego udziału w liturgii samej młodzieży i wykorzystania jej duchowych inspiracji np. przez zgłaszanie wcześniej przygotowanych wezwań modlitwy powszechnej itp. Wydaje się również bardzo zasadne powoływanie w każdej parafii grupy liturgicznej⁹, której zadaniem byłoby przygotowanie niedzielnej celebracji. Wtedy byłaby ona nie tylko piękna w swej formie i postaci, ale również przyczyniałaby się do czynnego, świadomego i pobożnego w niej udziału. Stałaby się organiczną całością zdolną inspirować życie chrześcijańskie, także poza liturgicznym zgromadzeniem. Jednak przede wszystkim Msza święta z udziałem młodzieży daje tej zbiorowości szansę wytworzenia atmosfery braterstwa, wzajemnej otwartości i bezpośredniości. A zatem, by Eucharystia niedzielna spełniła swój cel, winna stać się ciągłym wezwaniem o poziom sprawowanej liturgii, co jest związane z trudem starannego przygotowania świątecznej Eucharystii.

Jakkolwiek w większości parafii na terenie miasta Przemyśla i w okolicznych parafiach spotyka się jeszcze Msze święte z udziałem młodzieży, to wydaje się, że na dłuższą metę dotychczasowa forma celebracji Eucharystii nie ma szans na przetrwanie w normalnej praktyce parafialnej. Owszem, dostrzega się celowość utrzymania tej postaci sprawowania liturgii tam, gdzie jest ona nadal odprawiana z licznym udziałem młodzieży. Z kolei w tych wspólnotach parafialnych, w których taka praktyka już nie jest żywotna, należałoby przynajmniej postarać się, by z udziałem grupy młodzieżowej przygotować jedną Mszę świętą w parafii, a obrzędowi liturgicznemu nadać więcej piękna i estetyki w ich ceremonialnym przebiegu. Kolejnym postulatem na przyszłość byłoby organizowanie w określony dzień tygodnia, np. w sobotę, Mszy świętej formacyjnej dla młodzieży z terenu parafii. Dopiero tak przygotowana i przeżywana przez młodzież liturgia mszalna byłaby wyrazem prawdziwej dojrzałości chrześcijańskiej, szkołą wiary i chrześcijańskiego świadectwa.

2. MSZA ŚWIĘTA JEST SZKOŁĄ DOJRZAŁEJ WIARY

Liturgia jako zbawczo-kultyczny dialog Boga z człowiekiem dokonujący się przez Chrystusa w Duchu Świętym, we wspólnocie Kościoła ze swej istoty zakłada wiarę¹⁰.

⁸ Zob. K. Pawlina, *Młodzież i jej duszpasterze w czasach zniewolenia*, Warszawa 1993, s. 94.

⁹ Por. W. Schenk, *Msza święta w duszpasterstwie parafialnym*, w: *Wprowadzenie do liturgii*, red. F. Blachnicki, Poznań 1967, s. 359.

¹⁰ Por. J. Grześkowiak, *W kręgu liturgii*, w: *Chrześcijańska wizja człowieka*, red. A. Hartliński, Poznań 1977, s. 228.

Uczestnik Liturgii eucharystycznej jawi się w tekstach mszalnych przede wszystkim jako człowiek wiary¹¹. Tylko w niej można lepiej rozumieć i sprawować obrzędy eucharystyczne. Wiara i Eucharystia są ze sobą ściśle związane¹². Dlatego *Konstytucja o liturgii świętej* stwierdza: (...) „zanim ludzie mogą zbliżyć się do liturgii, muszą być wezwani do wiary i nawrócenia: «Jakże wzywać będą tego, w kogo nie uwierzyli»?... [Rz 10,14-15] (KL 9). Z następnych zdań tego dokumentu wynika, że to nawoływanie do wiary warunkującej udział we Mszy świętej odnosi się także do wierzących. „Wierzącym zaś powinien Kościół stale głosić wiarę” (KL 9). Bez niej nie można wyobrazić sobie udziału w Eucharystii. Prawdą jest, że niektórzy bez wiary uczestniczą w celebracji liturgicznej, a nawet spełniają różne funkcje liturgiczne, ale nie dokonuje się w nich prawdziwy dialog z Bogiem i co za tym idzie, nie ma w nich czynnego i świadomego udziału. Bez wiary uczestnictwo we Mszy świętej pozostanie tylko pustą formą i bezsensownym zespołem ceremonii o charakterze magicznym. A zatem im doskonalsza jest wiara, tym owocniejszy udział w przeżywaniu Eucharystii¹³.

Wynika z powyższego, że wiara jest konieczna do odczytania i poprawnego interpretowania całej Liturgii eucharystycznej. Chodzi o wiarę dojrzałą uformowaną na podstawie treści zbawczych, nauki Kościoła, lektury słowa Bożego, a także na koniecznej znajomości struktury i istoty Mszy świętej, wewnętrznych postaw świadomego uczestnictwa i zewnętrznych sposobów udziału w Eucharystii¹⁴. Najlepszą atmosferę dla zachowania i rozwoju wiary stwarza Msza święta i czynne w niej uczestnictwo. Należy zauważyć, iż jest ona również szkołą wiary, ponieważ tę wiarę ożywia w różnoraki sposób: przez zewnętrzne sposoby udziału, wewnętrzne postawy i wsłuchiwanie się w słowo Boże, które pogłębia wiarę przez rozważanie go przy pomocy Ducha Świętego oraz przez posilanie się Jezusem eucharystycznym. Szczególnie w klimacie sprawowanej Eucharystii dokonuje się weryfikacja autentycznej wiary¹⁵.

Na kanwie powyższych refleksji rodzi się pytanie: w jakim stopniu Msza święta jest szkołą dojrzałej wiary dla katechizowanych maturzystów?

a) Otrzymane dane na temat istoty Mszy świętej wskazują na przewagę elementu przeżyciowo-wspólnotowego nad jurydyczno-rytualnym. Wśród badanych można zauważyć tendencję do większej dojrzałości wiary i głębszej świadomości stosunku do Mszy świętej na rzecz pomniejszenia elementów tradycyjnych i zwyczajowych. Wprawdzie młodzież poprawnie definiuje Eucharystię i dotyka jej najgłębszych treści, jednak w szczegółowych ujęciach niezadowolający jest stan wiedzy religijnej. Dotyczy to istotnych i strukturalnych elementów Mszy świętej, ich sensu i znaczenia oraz sposobów obecności w niej Chrystusa.

b) Dość niska jest świadomość młodzieży o obecności Chrystusa w osobie celebransa, bo około 20%, choć w analogicznych badaniach w innych miejscowościach wskaźnik ten nie przekraczał 10%. Współczynnik dostrzegania różnych form obecno-

¹¹ Zob. A. Durak, *Treści uczestnictwa we Mszy świętej w świetle formuł eucharystycznych Mszału rzymskiego dla diecezji polskich*, Piła 1992, s. 130.

¹² J. Grześkowiak, *W kręgu ...*, s. 228.

¹³ Tamże, s. 228.

¹⁴ Por. A. Durak, *Treści uczestnictwa ...*, s. 130-131.

¹⁵ Por. W. Świerzawski, *Pierwszy umiłował. Komentarz do Ewangelii Jezusa Chrystusa według świętego Jana*, Wrocław 1982, s. 164.

ści Chrystusa należy wiązać ze stopniem przenikania doktryny soborowej. Ponadto wyższe współczynniki wynikają z dość dobrze ustawionej kerygmy katechetycznej i stosunkowo dobrze zorganizowanego oddziaływania pastoralnego na terenie biskupiego miasta, relatywnie liczne, przygotowanego i dobranego kręgu katechetów

c) Mimo to zauważa się wysoki wskaźnik młodzieży nie pogłębiającej wiedzy o Mszy świętej. Badana grupa ogranicza się jedynie do zdobytej wcześniej formacji religijnej. A zatem działania pastoralne winny iść w kierunku podniesienia czytelnich zainteresowań młodych katolików i ich aktywizacji w środowiskach czynnie zaangażowanego laikatu w celu rozszerzenia i pogłębienia ich mszalnej świadomości. Pogłębianie wiedzy eucharystycznej winno się dokonywać na katechezie, rekolekcjach (typu parafialnego i zamkniętego), pielgrzymkach, a przede wszystkim w przepowiadaniu homilijnym i udziale w grupach nieformalnych, np. w ruchu Światło-Życie itp. Mimo, iż badana młodzież należy do małych grup parafialnych, jednakże ich zakres oddziaływania jest jeszcze bardzo elitarny i niewiele znaczący. Fakt ten suponuje, iż duszpasterze winni być zatroskani o pogłębianie wiedzy religijnej przez polską młodzież¹⁶.

d) Wielki niepokój budzą ogólnopolskie badania, których wyniki świadczą o niskim poziomie wiedzy religijnej młodzieży. Mówi się nawet o analfabetyzmie religijnym¹⁷. Z sondaży tych wynika, iż nieznanomość prawd wiary ma swoje źródło w ich nie zrozumieniu. Przyczyn ignorancji religijnej dopatrywano się również w tym, że duszpasterze nie zawsze dbali o całkowite ukazanie wiary i życia Kościoła. Niski poziom wiedzy religijnej spowodowany był również faktem, iż brakowało systematycznego, permanentnego dokształcania młodzieży. W bardzo wielu rodzinach kończyło się ono na przygotowaniu do pierwszej Komunii świętej albo na przyjęciu sakramentu bierzmowania. W miastach tylko niewielki odsetek populacji młodzieży uczęszczał na katechezę do klasy maturalnej włącznie. O wiele gorzej przedstawiała się sytuacja młodzieży pracującej, która w porównaniu z rówieśnikami uczącymi się była zupełnie pozbawiona szansy dokształcania. W takim klimacie społeczno-religijnym w Polsce żyła i wychowywała się młoda generacja w minionym okresie¹⁸.

Na tym tle rysuje się kolejny postulat liturgiczno-pastoralny. Mianowicie badanej młodzieży należy pomóc w poszerzaniu i pogłębianiu swojej wiedzy na temat teologii Mszy świętej. Czynne, świadome i pobożne uczestnictwo w niej jest uwarunkowane stopniem znajomości i poprawnym rozumieniem Ofiary Chrystusa. Niski zaś poziom wiedzy o Mszy świętej może się stać poważnym zagrożeniem dla czynnego w niej udziału, a sama bezkrwawa Ofiara ograniczać się będzie do aktu czysto zewnętrznego.

e) Należy podkreślić, iż badana populacja posiada wysoką świadomość centralnej roli Mszy świętej w swoim życiu. Młodzież zbyt indywidualistycznie traktuje Eucharystię, dostrzegając w niej tylko osobiste korzyści duchowe, natomiast nie zauważa korzyści wspólnoty. W tej motywacji młodzi ludzie powołują się często na osobiste przeżycia i egzystencjalne doświadczenia wiary.

¹⁶ J. Michalik, *Obraz współczesnej młodzieży*, HD 61 (1992) s. 11-12.

¹⁷ Por. K. Pawlina, *Młodzież i jej duszpasterze ...*, s. 58.

¹⁸ Tamże, s. 58-59.

f) Sama praktyka niedzielnej Eucharystii kształtuje się na wysokim poziomie. Jest to odpowiedź młodzieży na zapotrzebowanie związane z doświadczeniem wspólnoty z Bogiem i bliźnimi oraz poszukiwaniem międzyludzkiego braterstwa opierającego się na wspólnotowym doświadczeniu. W zgromadzeniu eucharystycznym maturzyści odnajdują czytelne formy wspólnotowe. Te możliwości stanowią szansę odpowiedzi na nurtujące ich problemy życia. Zapotrzebowanie na element społeczny i wspólnotowy jest czymś specyficznym dla badanej zbiorowości. Dlatego ta okoliczność pozwala na pewne wskazania pastoralne, a mianowicie by w życiu chrześcijańskim Eucharystię przeżywać w wymiarze eklezjo-twórczym. Ponadto trzeba widzieć w niej źródło braterskiej miłości oraz centrum życia chrześcijańskiego. Wymiar wspólnotowy w Mszach z udziałem młodzieży winien być mocniej akcentowany, rozwijany i pogłębiany, by każdy uczestnik Ofiary Chrystusa pozostawał w duchu braterstwa z innymi.

Zaprezentowane wnioski i postulaty liturgiczno-pastoralne są wyrazem, iż dla badanych respondentów Msza święta jest szkołą dojrzałej wiary, która winna prowadzić do właściwego uczestnictwa w liturgii.

3. MSZA ŚWIĘTA JEST SZKOŁĄ WŁAŚCIWEGO UCZESTNICTWA W LITURGII

„Matka Kościół bardzo pragnie, aby wszystkich wiernych prowadzić do pełnego, świadomego i czynnego udziału w obrzędach liturgicznych...” (KL 14). Tę rolę formacyjną względem wiernych spełnia Msza święta. Dlatego Kościół prowadzi do tego uczestnictwa, zwołując konkretną wspólnotę ludu Bożego w określonym miejscu. Każda celebrowana eucharystyczna angażuje uczestników do czynnego udziału w liturgii, powierzając im wykonywanie właściwych sobie funkcji. Spełniając podczas liturgii mszalnej właściwe dla nas funkcje, stajemy się świadkami czynnego uczestnictwa w Ofierze Chrystusa, które (obok wielu wcześniej podanych znamion) winno być zewnętrzne i wewnętrzne (por. KL 19)¹⁹. Celebrowana Eucharystia angażuje wszystkich uczestników liturgii, zarówno celebransów jak i wiernych.

Bóg w każdym zgromadzeniu eucharystycznym działa przez różne znaki. Odpowiedź uczestniczących na działanie Boga winna być również przez nie wyrażona. Znakami udziału w dialogu z Bogiem i naszej odpowiedzi na Jego orędzie są słowa, które wypowiadamy (np. aklamacja), pieśni i hymny, gesty, symbole i postawy (np. powstanie, znak krzyża), a nawet procesje (np. komunijna) i święte milczenie. Stąd do właściwego uczestnictwa w liturgii mszalnej potrzebny jest udział w dialogach Mszy świętej, w posługach liturgicznych, postawach, gestach, znakach i symbolach. Przez nie wypowiada się na zewnątrz nasze zaangażowanie w różnorodnym dialogu mszalnym. Zewnętrzna aktywność musi mieć pokrycie w wewnętrznym usposobieniu. Ludzkie słowa czy gesty nie mogą kłamać i pozostawać bez pokrycia. Często zewnętrzne uczestnictwo w liturgii, bez wewnętrznego zaangażowania się i własnego

¹⁹ Por. A. Durak, *Treści uczestnictwa ...*, s. 95 - 96.

przekonania w wypowiedziane słowa czy wykonywane gesty, staje się działaniem na pokaz. Nie ma wtedy właściwego rozumienia ducha uczestnictwa we Mszy świętej²⁰.

Po tej refleksji rodzi się pytanie: na ile Msza święta dla ankietowanej młodzieży jest szkołą właściwego uczestnictwa liturgicznego?

Jednym ze sposobów właściwego uczestnictwa liturgicznego jest dialogiczna forma Mszy świętej. Zaakcentowanie tego dialogu ankietowani widzą w spontanicznej modlitwie wiernych, komentarzach mszalnych, w posługach liturgicznych, ale szczególnie mocno podkreślają wspólny śpiew pieśni. Jest on czynnikiem integrującym wspólnotę i pomaga uczestnikom w duchowym przeżywaniu bogactwa mszalnego. Przyczynia się do jedności i pogłębienia wspólnoty eucharystycznej, w której ankietowani odnajdują siebie z innymi. Respondenci oprócz śpiewu pieśni ujawniają potrzebę śpiewu piosenek religijnych, często niezgodnych z duchem i powagą liturgii. Staje się tu koniecznością właściwy dobór pieśni mszalnych, odpowiadających rytmowi roku liturgicznego i popularyzacja śpiewów o dużym walorze teologicznym opartych na tekstach biblijnych i liturgicznych. Badana młodzież chce brać udział w śpiewie, dostrzegając w nim wielką szansę czynnego uczestnictwa. Stąd zadaniem duszpasterskim jest, by wiernych angażować w śpiew i muzykę liturgiczną. Należy zauważyć, że w bardzo niewielkim stopniu znany jest ankietowanym śpiew gregoriański. Zasadne byłoby pielęgnowanie i podtrzymywanie tradycji tego rodzaju śpiewu poprzez naukę niektórych bardziej znanych melodii chorału gregoriańskiego związanych z tekstami w języku polskim.

Dalszym przejawem właściwego uczestnictwa we Mszy świętej są posługi liturgiczne. W wypowiedziach maturzystów przemyskich przewija się wyraźnie zapotrzebowanie na autentyczną służbę liturgiczną w zgromadzeniu, dla której przewidziane są posługi liturgiczne w czasie celebracji eucharystycznej. Badani domagają się, aby w czasie Eucharystii z udziałem młodzieży posługi te pełnili jej przedstawiciele lub odpowiednio uformowani i przygotowani ludzie świeccy. Spełnianie tych posług wpływa na zaktywizowanie wspólnoty uczestniczących, buduje wspólnotę oraz ujawnia prawdziwy dialog w liturgii.

Ankietowani opowiadają się za spontanicznością i samodyscypliną w liturgii, wyraźnie odżegnując się od komenderowania czy tzw. tresury liturgicznej. Chcą być nieskrępowani i elastyczni w spełnianiu powierzonych im funkcji.

Domagają się włączenia w spełnianie posług liturgicznych dziewcząt i kobiet. Dzięki temu liturgia mszalna będzie przeżyciem wspólnotowym, angażującym wszystkich jej uczestników (postulat ten winien być uwzględniony przez duszpasterzy). W czynne uczestnictwo eucharystyczne winni być zaangażowani wszyscy, bez próby eliminowania kogokolwiek. Wszelki bowiem formalizm, zrutynizowanie i klerykalizacja zakorzenione w mentalności nie tylko wiernych, ale i niektórych kręgów duchowieństwa mogą stać się największym zagrożeniem dla liturgii, przyczyniając się do jej skostnienia i pozbawiając ją wszelkiej owocności i skuteczności. Jako wzór mogą służyć tu Msze święte sprawowane przez Jan Pawła II, w których akcentuje się zawsze aktywne formy uczestnictwa, dopuszczając do spełniania posług liturgicznych przedstawicieli wszystkich stanów i kategorii ludzkich.

²⁰ Por. A. J. Znak, *Fundamentalne rzeczywistości liturgii*, Oleśnica 1992, s. 55-56.

Kolejnym przejawem właściwego uczestnictwa w liturgii mszalnej są postawy, gesty, znaki i symbole. Badani opowiadają się za koniecznością i celowością postaw modlitewnych w czasie Mszy świętej angażujących przy tym całego człowieka z jego sferą duchową i cielesną. Wyraża się to w zachowaniu pewnych postaw, gestów, znaków i symboli. Do postaw respondenci przywiązują wielką wagę, akcentując szczególnie postawy tradycyjne, np. klęczenie. Rodzi się postulat, by w kerygmie parafialnej wyjaśniać sensowność i celowość także innych postaw, np. stojącej. Komentarz liturgiczny jest również niezbędny w zrozumieniu gestów i symboli mszalnych. Stanie się on bowiem okazją do większej aktywności liturgicznej w czasie sprawowania Eucharystii. Dużą rolę w liturgii mszalnej odgrywa znak pokoju i milczenie. Badana młodzież nie tylko rozumie jego znaczenie, ale postuluje własną formę jego przekazu przez podanie ręki lub złączenie rąk w łańcuchu. Ten sposób wyrażania znaku pokoju najbardziej odpowiada badanym i najlepiej do nich przemawia. To zapotrzebowanie suponuje duszpasterstwu, by ta forma mogła być preferowana i realizowana nie tylko w środowiskach młodzieżowych, ale i w zwykłej praktyce parafialnej. Wydaje się jednak, że walka o samą formę jest zepchnięciem problemu na margines. Istotne jest, aby poprzez znak, obojętnie w jakim kształcie, uczestnicy Eucharystii umieli przekazywać autentyczny pokój i braterstwo – pokój od Boga i braterstwo między dziećmi jednego Ojca²¹. Obok tego znaku respondenci widzą wielką potrzebę milczenia we właściwych momentach Mszy świętej. Wskazuje to, iż w przygotowaniu Eucharystii z udziałem młodzieży winno się ten znak liturgiczny uwzględniać, wyjaśniając głębiej jego sens i znaczenie w liturgii.

Przedstawione wyżej spostrzeżenia pastoralno-liturgiczne ujawniają, iż dla badanej grupy Msza święta jest szkołą właściwego uczestnictwa w liturgii. Ten czynny i świadomy udział w Eucharystii winien prowadzić do liturgii życia, czyli kształtowania postaw moralnych i apostołskich.

4. MSZA ŚWIĘTA JEST SZKOŁĄ POSTAW MORALNYCH I APOSTOLSKICH

Czynny udział w liturgii mszalnej daje wielką szansę formacji postaw moralnych i apostołskich. Udział w poszczególnych obrzędach Eucharystii kształtuje następujące postawy moralne:

- *Obrzędy wstępne* formułują postawę nawrócenia i braterstwa z innymi;
- *Liturgia słowa* daje szansę budowania własnej skali wartości chrześcijańskich;
- *Współofiarowanie mszalne* wzywa do włączenia się w ducha ofiary w wymiarze wertykalnym i horyzontalnym;
- *Komunia święta* doskonali życie chrześcijańskie i wpływa na doskonalszy udział we Mszy świętej (por. KL 55);
- *Obrzędy zakończenia Mszy świętej* kształtują postawy apostołskie, wzywając uczestniczących do odpowiedzialności za zbawienie świata i swoje.

Ze spotkania eucharystycznego wierni winni wychodzić zachęcenie do apostołstwa i współodpowiedzialności za Kościół²². Pobożność eucharystyczna, która często oscy-

²¹ Por. T. Pawłowski, *Przewodnik dla zniechęconych spowiedzią i Msza święta*, Poznań 1993, s. 122.

²² Por. *List o zadaniach posoborowych Kościoła i o jego położeniu w Polsce*, w: *Listy pasterskie Epi-*

luje wokół aktów dziękczynnych, adoracji, zadośćuczynienia i prośby, musi wyjść ze świątyni w codzienne życie chrześcijańskie. Wyrażać się powinna w wierze i świadectwie dla Chrystusa oraz w czynnej miłości bliźniego. Duchowi apostołstwa musi towarzyszyć dawanie świadectwa w wierze i praktyczna miłość²³.

Po uwagach na temat kształtowania postaw moralnych i apostołskich przez samą strukturę i formę celebracji Mszy świętej wśród jej uczestników, rodzi się pytanie: w jakim stopniu Msza święta jest szkołą postaw moralnych i apostołskich badanej młodzieży? Oto wnioski i postulaty liturgiczno-pastoralne.

a) Gdy chodzi o *Obrzędy wstępne Eucharystii* ankietowani są świadomi, iż winny one kształtować w nich postawę pokuty, przebaczenia, jedności i braterstwa z innymi. Respondenci na pierwszym miejscu wymieniają postawę nawrócenia, na drugim postawę wspólnoty. Według teologii Mszy świętej obrzędy wstępne powinny kształtować przede wszystkim ducha wspólnoty, a następnie ducha pokuty. Zauważona w wypowiedziach młodzieży odwrotność świadczy o braku znajomości wymowy teologicznej celebracji wstępnych obrzędów mszalnych wśród badanych. Zatem fakt ten winien być korygowany i uwzględniony w formacji młodych do czynnego udziału we Mszy świętej.

b) Dużą rolę formacyjną dla dojrzałego chrześcijanina spełnia *Liturgia słowa*, wobec której ankietowani przyjmują postawę aktywną. Dominuje wśród nich wymiar moralno-dydaktyczny, tzn. Liturgia słowa jest dla nich źródłem norm życia, formacji określonych postaw chrześcijańskich oraz okazją do pogłębienia i umocnienia swojej wiary. Szczególnie ważnym dla nich momentem jest słuchanie z uwagą kazań. W nich bowiem młodzież odnajduje chrześcijańskie wartości i rozwiązania przeżywanych problemów egzystencjalnych. Kazania i homilie inspirują do refleksji i pewnych przemyśleń, przez co przyczyniają się do ubogacenia i dojrzałości duchowej słuchaczy. Ankietowanym najbardziej podobają się kazania z przykładami. Zarówno kazania jak i homilie mają olbrzymi wpływ w przypadku badanych na kształtowanie wiary i samej osobowości chrześcijańskiej. Postuluje się, by były one związane z życiem praktycznym słuchających, ich moralno-egzystencjalnymi problemami, a przy tym by wyjaśniały sens i wartość życia ludzkiego. Ponadto maturzyści domagają się, by kazania były treściowo i formalnie przygotowane przez proklamujących słowo Boże. Unikać w nich trzeba treści politycznych, a samego kazania nie należy przedłużać. Najmniejszą popularnością w ocenie młodzieży odznaczają się listy pasterskie i komunikaty Konferencji Episkopatu Polski, które nagminnie są związane z Liturgią słowa. Należałoby znaleźć inną formę ich upowszechniania, np. we Mszy z udziałem dzieci czy młodzieży można by streszczać listy, a pełny ich tekst zamieszczać w gazecie lub gablocie parafialnej, albo przyjąć inne stosowne formy.

Rozważając formacyjną rolę Liturgii słowa Bożego, należy zauważyć, iż dość niska jest świadomość wśród respondentów, że Liturgia słowa wraz z Liturgią eucharystyczną tworzą jeden organiczny akt kultu, że samo słowo Boże przysposabia do przyjęcia Słowa Wcielonego przy stole Pańskim. Ta ścisła korelacja między stołem słowa Bożego a stołem Eucharystii winna się stać przedmiotem szczególnego na-

skopatu Polski 1945 -1974, Paris 1975, s. 453 - 469.

²³ Por. R. Rak, *Nasza wiara ...*, s. 271.

uczania parafialnego. Głębsza świadomość i zrozumienie w tym względzie pozwoli na bardziej świadomy, czynny i pobożny udział w Ofierze eucharystycznej.

c) Dosyć ważny problem dla młodzieży stwarza zagadnienie tzw. *współofiary mszalnej*. Ten problem formacyjny należy do rzeczywistości niezwykle trudnych i wymagających od uczestniczących dużego zaangażowania oraz pogłębienia postawy ofiarniczej. Około 3/4 badanych wykazało w tym względzie zupełną ignorancję i błędną świadomość. Co do istoty współofiary ankietowani podkreślają jej wymiar wertykalny (człowiek-Bóg), natomiast pomijają jej wymiar horyzontalny (człowiek-bliźni). Nieuwzględnienie wymiaru braterskiego współofiary mszalnej rodzi postulat wyjaśniania go zarówno młodzieży jak i pozostałym wiernym. Chodziłoby o wskazanie tego, co należy do istoty współofiary Mszy świętej i w czym winna się ona przejawiać na co dzień. Badani również nie potrafili jasno sprecyzować czasowego momentu Mszy świętej, w której winno się wzbudzić tenże akt. Jest to poważny brak w formacji eucharystycznej ankietowanych. Rodzi to kolejne wskazanie pastoralne, by formować ducha współofiary niemalże we wszystkich kręgach uczestników mszalnych. Kształtowanie świadomości byłoby wyrazem czynnego uczestnictwa, a zarazem przejawem oddania się Bogu przez Jezusa Chrystusa – Kapłana Ofiarnika.

d) Bardzo znaczący wpływ na formację chrześcijańską młodzieży ma częsta *Komunia święta*, która jest zarazem znakiem pogłębionego uczestnictwa we Mszy świętej. Dość duży jest wskaźnik przystępujących często do stołu Pańskiego. Blisko 2/3 ankietowanych jest świadomych, iż Komunia święta jest wyrazem pełnego i integralnego uczestnictwa w Ofierze Chrystusa. Uzyskane dane wskazują, że pojawiają się wśród młodzieży tendencje polegające na zrywaniu z odziedziczonymi z przeszłości schematami myślowymi, iż przyjmowanie Komunii świętej ogranicza się tylko do wielkanocnego obowiązku. Gdy zaś chodzi o udział w świątecznej Eucharystii, należy badanych uświadomić na częstą praktykę Komunii świętej. Ciągłe bowiem jest pewna grupa młodzieży, dla której Komunia święta jest odizolowana od Mszy świętej. Ta część młodzieży hołduje moralizmowi eucharystycznemu, w rozumieniu którego Komunia święta jest tylko dla wybranych. Jest to problem pewnej tylko grupy respondentów, choć zarysowało się także przekonanie, że można kilka razy mimo braku świadomości popełnienia grzechu ciężkiego przystąpić do stołu Pańskiego.

Z analizy dokumentów Krajowego Duszpasterstwa Młodzieży wynika, że młodzież przystępując do sakramentów świętych, podchodziła do tego w sposób niewłaściwy. Dostrzegała w nich jedynie moc, która samoczynnie przenika człowieka. W związku z tym proboszczowie starali się wyjaśnić i przekonać młodzież, że owocność sakramentów, w tym Mszy świętej, zależy od współpracy i jest uwarunkowana łaską Bożą²⁴.

Badania przeprowadzone wśród populacji przemyskiej wskazują na stopniowe przyswajanie przez młodzież nowych ideałów formacji soborowej, choć proces ten jest bardzo powolny.

Wynika z powyższego, iż w przepowiadaniu kościelnym należy akcentować, że Msza święta jest nie tylko ofiarą, ale i ucztą, w czasie której winno się spożywać chleb Pański. Nadto należy mocno podkreślić ścisły związek Komunii z Mszą świętą. Zauwa-

²⁴ Zob. K. Pawlina, *Młodzież i jej duszpasterze ...*, s. 64.

za się bowiem, iż badani maturzyści widzą w przyjmowaniu Komunii świętej przede wszystkim skutki indywidualne, np. dobre postępowanie, umacnianie i pogłębianie wiary, zasługi na wieczność itp. Nie dostrzegają zaś skutków społecznych albo widzą je w stopniu minimalistycznym. Rodzi to kolejne sugestie pastoralne, by w nauczaniu sakramentalnym zdecydowanie mocniej od wymiaru personalnego akcentować wymiar wspólnotowy (eklezjo-twórczy). Na bazie miłości bliźniego należy wskazywać, że każde spotkanie z Chrystusem ma owocować uczynkami dobroci wobec ludzi.

Gdy chodzi o obrzęd Komunii świętej, godna upowszechnienia i popularyzacji obok tradycyjnej postawy klęczącej, jest postawa stojąca. Winna mieć ona zastosowanie w procesji komunijnej, przede wszystkim w grupach specjalnych. W tej kategorii małych wspólnot – zdaniem badanej młodzieży – winno się docenić udzielanie Komunii świętej pod pełnym znakiem liturgicznym, czyli Ciała i Krwi Pańskiej.

Msza święta jest nie tylko szkołą postaw moralnych, ale również szkołą postaw apostołskich. W *Dekrecie o posłudze i życiu kapłanów* zauważa się, że ofiara Mszy świętej i Komunia eucharystyczna powinny zmierzać nie tylko do pełnienia dzieł miłosierdzia i udzielania sobie wzajemnej pomocy, lecz winny mobilizować do akcji misyjnej oraz do różnych form świadectwa chrześcijańskiego (DK 6). Możliwości i formy tej aktywności dość szczegółowo przedstawia *Dekret o apostołstwie świeckich*. Wylicza on różne dziedziny apostołstwa, np. miejsce pracy, czas wolny, działania zmierzające do rozszerzenia sprawiedliwości w świecie itp. (por. DA 11,12,13,16,27). Każdy ochrzczony jest zobowiązany do budowania i uświęcania świata, a nawet jego konsekracji (por. DA 16; KK 34), przez co ma się przyczyniać do budowania nowej ziemi (por. 2 P 3,13). To wszystko rodzi się w Eucharystii przez każdorazowe odnowienie człowieka wiary przyjmującego tę wielką Tajemnicę. Przeniesienie przez uczestnika ofiary Mszy świętej miłości eucharystycznej w życie nie jest łatwe, bo nie jest łatwa czynna miłość bliźniego. Wszystko to wymaga wysiłku w kierunku formacji chrześcijańskiej. Siłę daje tu Eucharystia, jeżeli tylko chrześcijanin będzie nią żył na co dzień, przedłużając jej działanie w życiu²⁵.

W przypadku badanej młodzieży pocieszający jest fakt, iż maturzyści widzą związek pomiędzy sprawowaną Liturgią eucharystyczną a liturgią życia kontynuowaną w codzienności.

a) Ankietowani postulują, aby czynne uczestnictwo we Mszy świętej prowadziło do apostołstwa wyrażającego się poprzez świadectwo chrześcijańskie. Powinno być ono osadzone w miłości bliźniego przejawiającej się m. in. poprzez dobroć, radość i odpowiedzialność za zbawienie swoje i bliźnich. Z sondażu młodzieży wynika brak szerszej odpowiedzialności za zbawienie świata. Tego wymiaru apostołskiego badani nie zauważają i z pewnością nie są go świadomi do końca.

b) Konkludując, wierni uczestniczący w Eucharystii winni pójść do braci, by dzielić się otrzymaną Boską energią, bowiem Msza święta właściwie się nie kończy. Dopiero w życiu weryfikuje się jej wartość nośna. W szarej codzienności istnieje szansa apostołstwa, okazja świadczenia tego, co otrzymaliśmy w czasie liturgii. Przecież cały Kościół jako katolicki czy powszechny jest posłany do wszystkich²⁶.

²⁵ R. Rak, *Eucharystia w życiu chrześcijańskim*, Katowice 1984 s. 138 -139.

²⁶ Por. T. Pawłowski, *Przewodnik dla zniechęconych* ..., s. 134.

c) Rozważając formację apostolską młodzieży w wymiarach Kościoła w Polsce, należy z uwagą podkreślić, iż nauczanie Soboru Watykańskiego II rzuciło nowe światło na jego duchową formację i jej odpowiedzialność za Kościół. Duchownym uzmysłowieniem, że to nie oni zostali ustanowieni, by: „całe zbawcze posłannictwo w stosunku do świata wziąć na siebie samych, lecz ich zaszczytnym zadaniem jest tak sprawować opiekę pasterską nad wiernymi i tak wyzwać ich posługi oraz charyzmaty, żeby wszyscy oni pracowali zgodnie, każdy na swój sposób, dla wspólnego dobra” (KK 30). Od tego momentu nastąpił proces zmiany polegający na przejęciu odpowiedzialności z rąk duchownych przez cały lud Boży. Jednakże proces ten dokonywał się powoli. W kręgach duchowieństwa w Polsce upowszechniło się przekonanie, że wybiła dla Kościoła godzina laikatu. Wielu duchownych uznało to za znak czasu dowartościowując świeckich, w tym również młodzież. Uświadamiano młodym, że poczucie obowiązku apostołstwa nie rodzi się w chwili specjalnego wezwania, ale że wynikało ono z konsekracji chrzcielnej każdego wiernego. Zmierzano do takiego uformowania młodzieży, aby rozbudzić w niej świadomość istoty Kościoła. Pomocą do osiągnięcia tego celu miały być elitarne grupy apostolskie. Taką formacją był m. in. soborowy ruch odnowy Kościoła Światło-Życie, zwany popularnie ruchem oazowym. Jego program streszczał się w hasłach: Światło-Życie, Nowy Człowiek, Nowa Wspólnota, Nowa Kultura. Był on jedyną formacją młodzieży działającą w duchu posoborowej odpowiedzialności za Kościół. W latach osiemdziesiątych szczególną okazję do poznania tajemnicy Kościoła były i są Światowe Dni Młodzieży odbywające się co dwa lata w różnych rejonach świata.²⁷

ZAKOŃCZENIE

Prezentując powyższe refleksje mające charakter diagnostyczno-prognostyczny w strategii duszpasterstwa eucharystycznego w Polsce, można stwierdzić, że Msza święta z udziałem młodzieży maturalnej ma charakter ewangelizacyjny i formacyjny. Ten podwójny wymiar Mszy świętej realizuje się przez:

1. Czynny, świadomy i pełny udział we Mszy świętej, który prowadzi do dojrzałości chrześcijańskiej,
2. Przez dynamiczną wiarę uczestniczących we Mszy świętej, która staje się szkołą prawdziwej i dojrzałej wiary,
3. Przez czynny udział w celebracji eucharystycznej, która staje się szkołą właściwego uczestnictwa w liturgii,
4. Przez postawy moralne i apostolskie formujące się podczas sprawowania Eucharystii będącej źródłem i mocą prawdziwej ewangelizacji.

²⁷ Por. K. Pawlina..., *Młodzież i jej duszpasterze ...*, s. 70-72.